

ADATOK A BIBARCFALVI (KOVÁSZNA MEGYE) BCRVÍZIPAR FEJLŐDÉSÉHEZ

HARKÓ JÓZSEF

Kovászna megye ásványvizei közül a napi termelés szempontjából a bibarcfalvi borvíz (Biborfeni) áll vezető helyen. Ez ásványvíz 60.000 litert kitevő napi termelése révén országos viszonylatban harmadik helyen áll Borszék és a csíkszentkirályi „Hargita“ forrás termelése után.

Tekintetbe véve a kitermelhetőség kedvező távlatait, ez a borvíz igen könnyen fölveheti a versenyt az eddig előtte álló forrásokkal a kitermelés mennyisége terén. Minőségére vonatkozóan pedig legyen elégséges megemlíteni az 1961. április 22-i vegyelemzés konkluzióját. E szerint ezt az ásványvizet javasolják savas- bélhurut, fekély, májelégtelenség, allergiás állapotok, gutaütés, húgyhólyag bántalmak ellen. A vegyelemzés megállapítja, hogy külső kezelésre is igen javallott ez a víz, fürdő formájában a véredények, angina pectoris, érrelmeszesedés és kezdeti pajzsmirigy túltengés esetében.

Hasonló javallatok teszik keresetté a vizet az 1965-ös vegyelemzés alapján is.

Mind a bibarcfalvi borvíz, mind pedig a környéken található többféle altalajkincs vulkáni utóműködés eredménye. Ilyen utóhatás, vagy utóműködés volt a feltörő forróvizgőzők megjelenése is, amelyek nyomában hematit lerakódások, opálosodások keletkeztek Bibarcfalván és környékén. A működés következő fázisában kénhidrogén és széndioxid tört fel, lehetővé téve a borvizek keletkezését. Mindezek egy törésvonalon keresztül tudtak felszínre jutni. (Bányai János : „A Székelyföld földtani viszonyai“. 16—30 oldal).

Az említett hasznosítható anyagokat több mint egy évszázada kitermeli és helyben értékesíti is a lakosság. Így levéltári adatok szerint Bibarcfalva lakói már 1857-ben kitermelték a vaskövet abból a bányából, amelyet a fülei (Filia) „Vashámor Társulat“ jelölt ki az „Estánalj“ szomszédságában. A kitermelt vasércet a fülei vashámorba szállították és azért cserébe

rostélyt és kályhaajtót, vagy éppen ekevasat kaptak. (Jegyzőkönyvek az állami levéltárban).

A borvizet a bibarcfalviak már 1880-ban dugaszolták és szállították, amely esztendőben Szekula László — egy a levéltárban található jegyzőkönyv szerint — a borvízraktárt átadja a közbirtokosságnak.

1883-ban egy belügyminisztériumi körrendelet intézkedik a borvív dugaszolásának módjáról és a kutak tisztántartásáról.

Ezek az intézkedések a hosszú időn át üzemeltetett két forrás közül a „Borhegyi“ forrás vízére vonatkoznak. E forrás vizét 1883-ban Baló Mátyás tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja vegyelemezte.

1884-ben Udvarhely megye alispánja (Bibarcfalva akkor Udvarhely megyéhez tartozott) elrendeli, hogy az előző évben a Belügyminisztérium által elrendelt üvegszurkozás elmaradhat, ha a borvizes üveg nyaka keskeny.

1906-ban a borvizet bronzéremmel tüntetik ki a trieszti kiállításon. A következő évben újabb vegyelemzést végez dr. Hankó Vilmos akadémikus. Megállapítja, hogy ez a borvív a leghiresebb ásványvizekkel veszi fel a versenyt.

1910-ben a „Borhegyi“ forrás kitermelésére újabb kutak fúrását javasolják.

Egyik jegyzőkönyv azt mutatja, hogy 1917-ben a forrás még a közbirtokosság tulajdonában van, míg 1917. szeptember 10-én a közbirtokosság a forrást és a hozzátartozó épületeket bérbeadja Reck Antal báróti lakósnak.

Újabb vegyelemzésre 1931-ben kerül sor, 1943-ban dr. Bányai János — az udvarhelyi Fürdőszövetség igazgatója vizsgálja meg a vizet a vízhozam és hőmérséklet szempontjából.

Az 1943-as jellemzés azt mutatja, hogy ebben az esztendőben még dugaszolták a „Sziklából fakadó Borhegyi Borvív“-et. Adatok bizonyítják, hogy még 1949-ben is szállították a „Borhegyi“ vizet az ágostonfalvi (Augustin) vasútállomásra tehénszekérrel. Minden biztonnyal ez volt e borvívnek utolsó palackozási éve. S hogy ma nem dugaszolják ezt a vizet, annak legfőbb oka a forrás elégtelen termelése (az 1943 évi vizsgálat napi 16.000 litert mutat.)

Ez a forrás kellemes, üdítő asztalivízként a falu és a környéke lakóinak rendelkezésére áll. Két csorgón át állandó folyásával biztosítja a vízellátást.

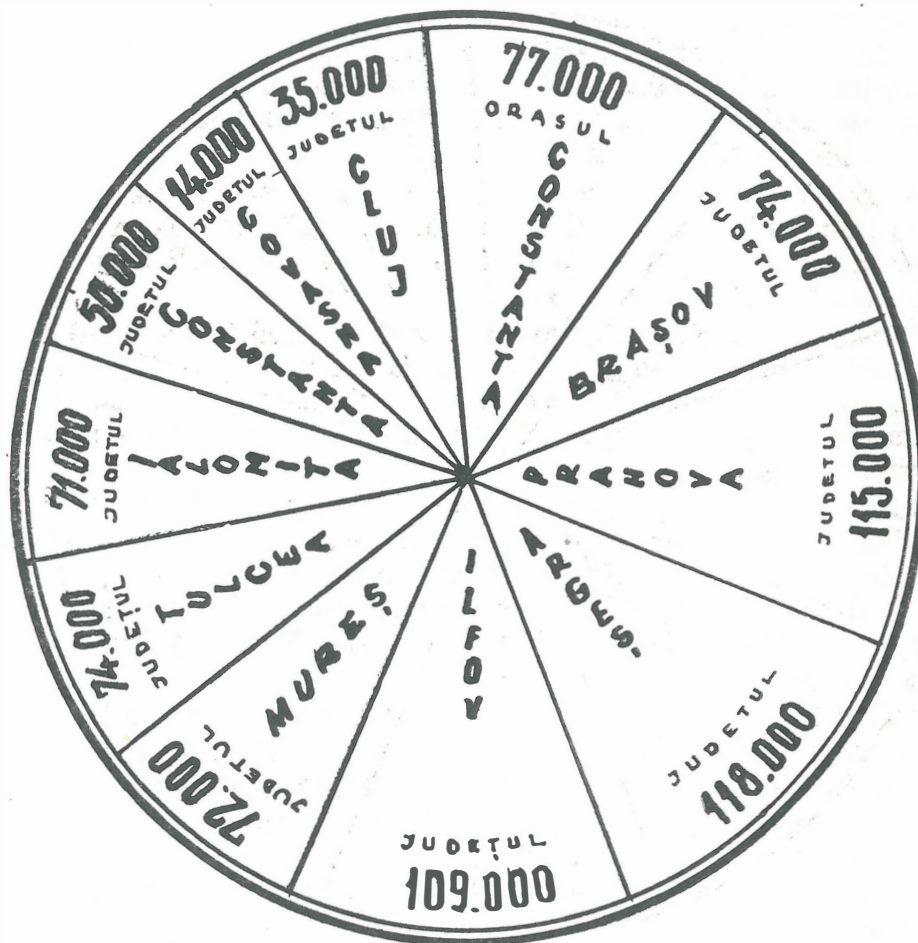
A másik forrás a „Baross“ forrás volt. Vizét szintén többrendben vegyelemezték. Így többek között 1926-ban dr. Pamfil kolozsvári professzor vizsgálta meg. Már 1926-ban javaslatot tesznek a forrás vizének radioaktív vizsgálatára. Ezt a vizsgálatot dr. Szabó Árpád 1942-ben el is végezte.

A Pamfil-féle vegyelemzés megállapítja, hogy a forrás víze alkalmas krónikus gyomor és bélbántalmak, érlemzesedés, női betegségek és elhízás kezelésére. (A vegyelemzés eredeti okmánya Bányai János tulajdonában).

A „Baross“ forrás történetére vonatkozóan Székely Ferenc mérnök irt tájékoztatója 1958. május 21-én beszámol arról, hogy eredetileg a forrás egy fakeretben volt és a szomszédok saját szükségletükre onnan hordták a vizet egészen 1890-ig. Ebben az évben Szilágyi Endre budapesti lakos vásárolja meg a forrást tartalmazó telket. Befedi a kutat és megkezdi a

A BIBARCFALVI BORVÍZ BELFÖLDI FORGALMA

megyék szerint 1968-ban
Évi össztermelés 12.260.000 üveg

borvíz kitermelését. Kezdetben havi 1.000. litert termelt ki. Szivattyu nélkül, két literes üvegekbe töltötték a vizet. Az üvegeket kézi kefével mosták, és fadugóval dugták. Az egész ország területére szekérral szállították. Szilágyi már irodát is épített. 1907-ben Szilágyi Endrétől Göcsei István vásárolja meg a telket a rajtalevő forrással együtt. Ő már vasdugasolókat hozat Budapestről és megkezdi a kézipumpa használatát is. A vizet tartányba szívták fel, ahol szénsavazták. A szívást egy nagy kerékel végezték, amelyet két férfi felváltva hajtott.

Göczei István kezdi meg a borvíz vasúti szállítását; ugyancsak ő küld először külföldre is borvizet. Egy ládába 50 üveget helyeztek és minden külföldre küldött üvegen dugóhuzó is volt. Ez a borvíz Moldva és Havasalföld területén „Baross Oltul“ néven került forgalomba.

1939-ben Göczeitől Grecu Chişineanu vásárolta meg a forrást, akinek helyi megbízottja Tellmann Lajos volt.

1941-ben Chişineanutól Máthé Gyula és Borbáth Sámuel vásárolták meg. Ők már ugyanebben az esztendőben havi 4.000. liter vizet dugaszoltak, mindössze 12—14 munkást foglalkoztatva. (Eredeti okmányok a sepsiszentgyörgyi helyiipari vállalatnál).

E forrás valójában csak 1948-ban vált a nép tulajdonává az államosítással. Ezután az „Apemin“ veszi kezelésbe, mely tovább fejleszti az üzemet. Megindul a két váltásos termelés váltásonként 30—30 emberrel. Majd a megnövekedett fogyasztás miatt szezonmunkásokat is alkalmaznak és megindul a három váltásos termelés is.

Az „Apemin“ garázst és vitzornyot is épített. 1953-ban új kítat fúrnak közvetlen a „Baross“ forrása mellé. Nemsokára a „Baross“ termelését be-
szűntetik és a ma használatos kút „Május 1“ néven termeli 22 m. mélységről a dugaszolásra kerülő napi 60.000 liter ásványvizet.

Az 1926-ban javasolt rádióaktív elemzést dr Szabó Árpád 1942-ben elvégezte, megállapította, hogy a Bibarcfalva térségében található immár több forrás közül a fürdőtelep ivóvízforrását közvetlen a „Baross“ (tehát az ennek örökébe lépő „Május 1“) követi rádióaktív anyagok — radon — tartalom szempontjából.

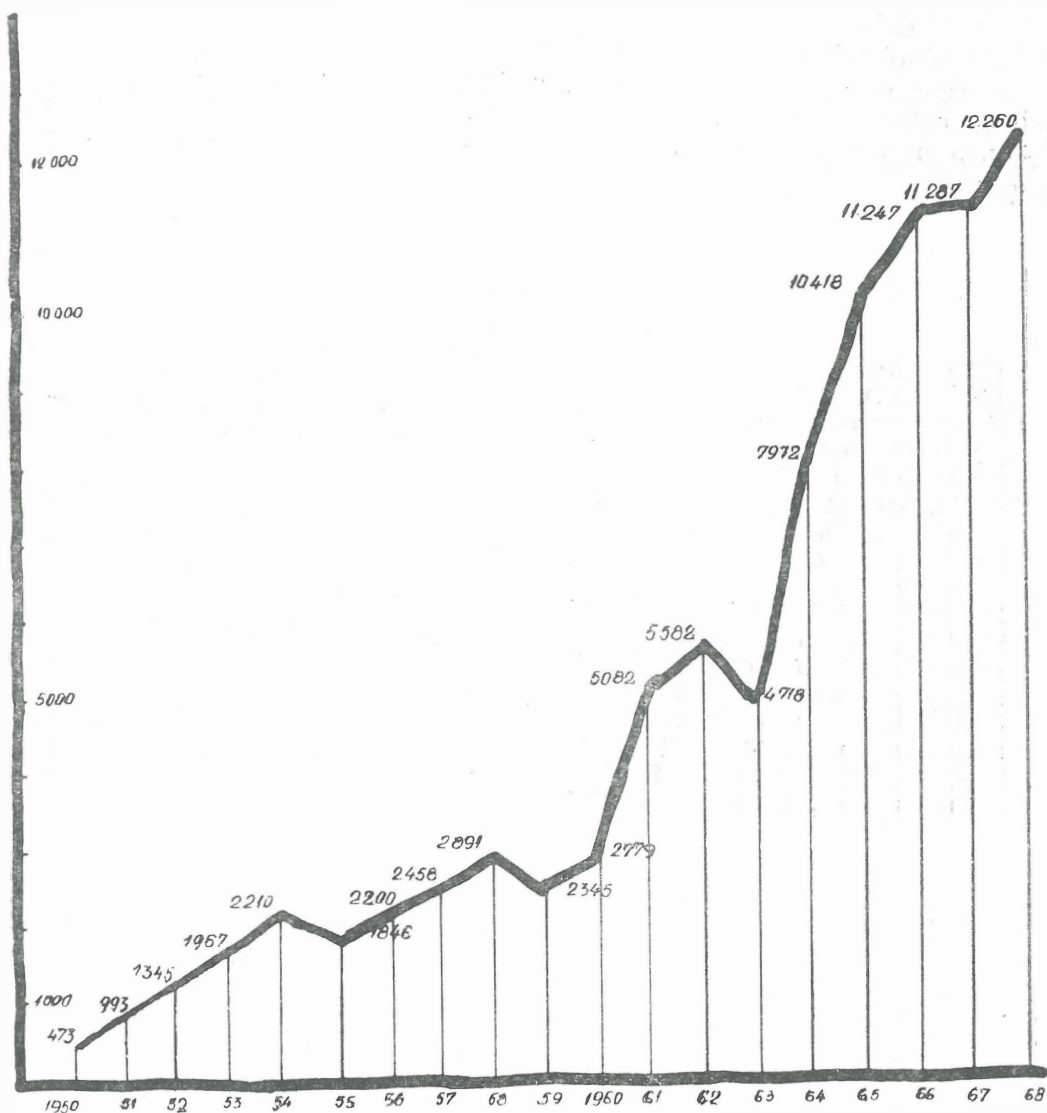
Dr. Szabó Árpád rádióaktív vizsgálata 0,2219 millimikron curié radont talál a vízben. Megállapítja, hogy „gyenge rádióaktivitásuk ellenére is a források igen jelentősek a rádióaktív sugárhatások szempontjából...“.
(Dr. Szabó Árpád: Székelyföldi ásványvizek és forrásgázok rádióaktív vizsgálata. 5 oldal, 4-ik bekezdés és Dr. Szabó Árpád: Ásványvizek, gyógyiszapok és kőzetek radiológiai vizsgálata.)

A „Május 1“ forrás 1962, július 22-én 24 óra alatt 200.000 liter vizet adott. Ez a szám azt mutatja, hogy ez az egyetlen kút képes lenne országos elsőnek előléptetni Bibarcfalvát, ha az üvegmosásra édesvizet használhatnának, vagy pedig az időközben fúrt kutak vizét használhatnák erre a célra. (E forráson kívül az utóbbi időben végzett fúrások eredményeképpen még több kút ontja a nagy mennyiségű ásványvizet, amely elfolyik a Barót-patakának árterületén felhasználás nélkül).

A „Május 1“ forrás a legszárazabb időszakban is naponta több mint 100.000 liter vizet ad, amelynek ez idő szerint még 40 %-át üvegmosásra használják fel.

A sepsiszentgyörgyi „Kalász — Spicul“ helyiipari vállalatnál található 263 sz. szerződésben foglalt Hidrológiai tanulmány is javasolja üvegmosásra az édesvizet. Ha ez a javaslat valóra válik, akkor ez az egyetlen forrás — minden különösebb befektetés nélkül — megközelíti a legnagyobb termelést nyújtó „Borszék“ (Borsec) termelését.

Ha a bibarcfalvi borvíz-üzem termelését elemezzük, azt látjuk, hogy az 1950-es 473.000 liter évi termelés 1960-ig mérsékelten emelkedik 2.759.000 literre, viszont 1960 után rohamosan növekvő a termelés és az 1968-as termelés 12.260.000 literre rugott. (Lásd az 1. sz. grafikont). Az üzem termelőképességének fokozására továbbra is gazdag lehetőségek vannak.

1. A borvíz kitermelésének grafikonja ezer literben

1968-ban 10 megyébe szállították e vizet. E megyék fogyasztás sorrendjében a következők : Constanța megye és város, Prahova megye, Argeș megye, București város, Tulcea, Brassó (Brașov), Maros (Mureș), Ialomița, Kolozsvár (Cluj) és Kovászna (Covasna) megyék. (Lásd a borvíz útja című térképet és a kördiagrammot).

Az említett radioaktív vizsgálat megállapította, hogy a bibarcfalvi fürdőtelep ivóvíz forrásában a legnagyobb százalékban található radon, amely párosul a kénhidrogén jelenlétével is.

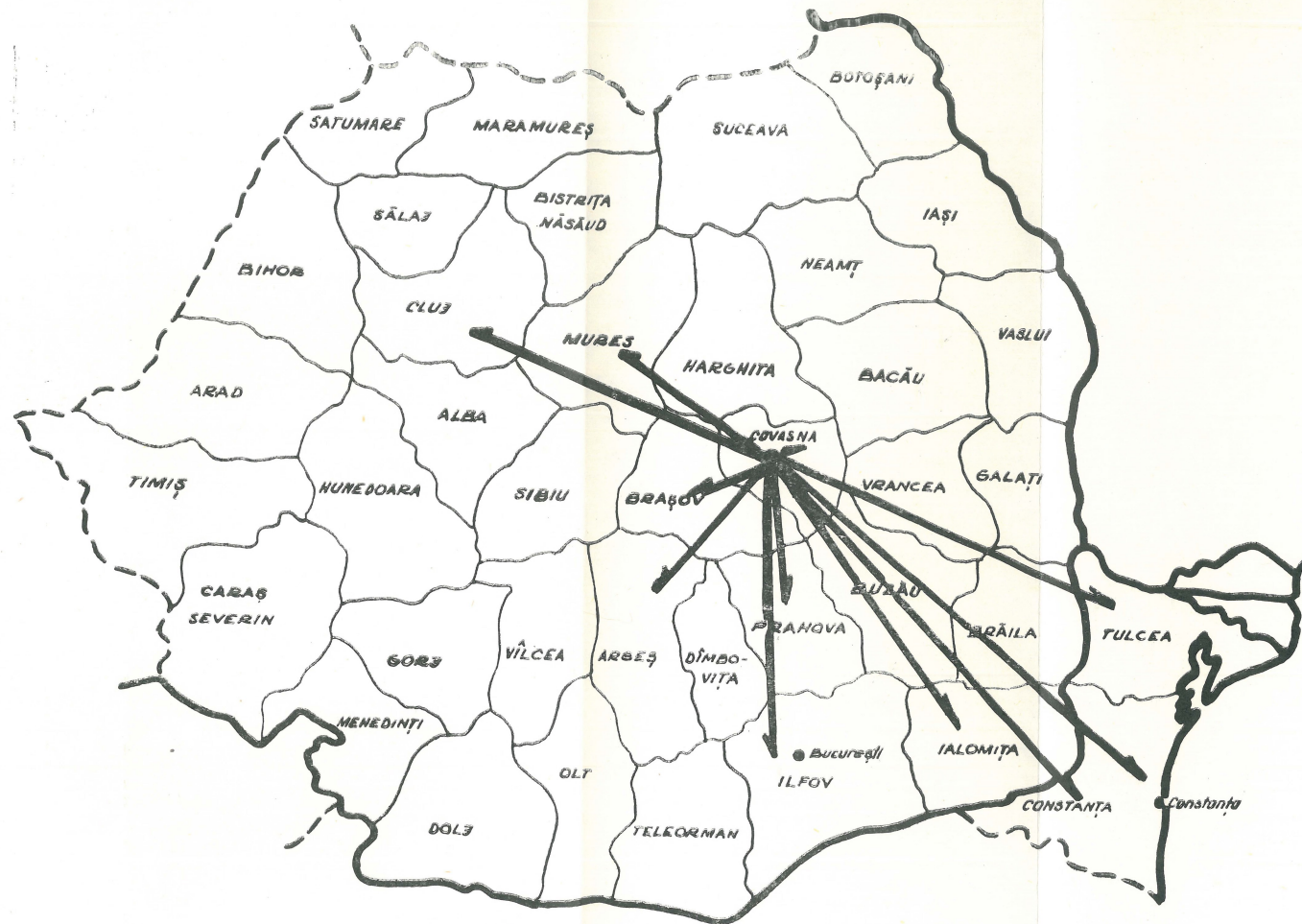
Mivel éppen a fürdőtelep ivóvíz forrása tartalmaz legtöbb radont, ezért igen előnyös egyszerre fürdő és ivóvíz kúrára.

A fürdő értágító hatású, ezenkívül serkenti a vérkeringést és reumatikus betegségek ellen igen jó gyógyviz.

Kovácsna megye fürdőigazgatósága és a „Kalász“ vállalat célkitűzése, hogy a fürdőtelepet és borvíz palackozó üzemét még fokozottabb mértékben a dolgozók igényeinek megfelelően, azok egészségének szolgálatába állítsa.

IRODALOM

1. *Apele minerale și nămolurile terapeutice din R.P.R.* Vol. II.
2. BÁNYAI JÁNOS: *A Székelyföld földtani viszonyai.* 1941. 16—30. oldal.
3. *Extras din contractul nr. 263 referitor la studiul hidrogeologic privind propuneri pentru instituirea perimetrului de protecție hidrogeologică zăcămintului de ape minerale de la Biborțeni*
4. COSTIN RĂDULESCU și ALEXANDRU KOVÁCS: *Contribuții la cunoașterea faunei de mamifere fosile din Bazinul Baraolt.* (Depresiunea Brașov), apărut în lucrările Inst. de Speologie „Emil Racoviță”. Tom. V. 1966. Editura Acad. R. S. România.
5. KISGYÖRGY ZOLTÁN: *Erdővidék.* (Előre, 1968. VII, 14).
6. E. LITEANU, N. MIHAILĂ, T. BANDRABUR: *Contribuții la studiul stratigrafiei quaternarului din Bazinul mijlociu al Oltului.* (Bazinul Baraolt). Comunicare prezentată de academicianul G. MURGEANU, în ședința din 12 iunie 1962.
7. Dr. SZABÓ ÁRPÁD: *Ásványvizek, gyógyiszapok és kőzetek rádiológiai vizsgálata.* (Különnyomat a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Emlékkönyvéből, 1956).
8. Dr. SZABÓ ÁRPÁD: *Székelyföldi ásványvizek és források radioaktív vizsgálata.* (Különnyomat a Hidrológiai Közöny, 1949, 1—2 számából).

A Bibarcfalvi (Biborteni) ásványvíz útja belföldön